

Алдр Октябрьск социалистическ революцин дөчн джил

1957 джилин ноябрин 6-д СССР-н Деед Советин өөнин сессий деер
үр Н. С. ХРУЩЕВИН кесн доклад

(Шаарандык. Эклиш 124-ч номерт).

Газрин искусствени дахуль тавхяр белдд-
нэвди, терүнд "Авангард" нер бгввди гидж Аме-
рикин Соединени Штатс нег цагла зарлла. Яма-
ран чиги оңгдан нер бгси уга, зуг "Авангард"
гидж нерад! Газрин искусствени дахуль тавхяр
белдднэвди гидж биди бас заньглавди. Со-
ветск науки болн техникни уулдврт кучлгн
куцадсиг цугтан ода үздэжэханна. Бички "совет-
ск сар" гарсна хоби, искусствени дахуль кедж
гаргылгвар Советск Союзла дбрлэхяр селдхэсн
уга билэвди гидж СССР-н государствени зарм
уулдвчир герчлэхэв. Мана дахульс газр эргэд
нисдэ йовх цагт, теди тигидж келдэжэханна!
Санхд "Авангард" гидж нер бгхлэри, американцир
эврэнни дахулян нарт делкэд түрүн болх гилж
иджэсн баялгта. Болв, советск дахульс түрүлдэ,
нуурт йовхиг баялд үздэжэханна. (Ниргдэ алых
ташлдан). Мана дахульс газр эргэд нисдэжэхан-
на, тигидэ американск болн талдан чиги дахульс
зэргидж ирхиг кулэджэжэханна, тер цагт дахуль-
сини ныггалгын болх. (Алых ташлдан). Тини ныг-
галгын, тини дбрлэди, зер-зев икдүлгэханна, укл
үзүлгч селм икдүлгэханна дбрлэди-дорхне хол
деер!

Газрин түрүн искусствени дахульс кедж гар-
гьхд эврэнни гатлгын гүн ухагьан болн уулдврт
куч-чидлэн бгси, советск научни болн тек-
никни уулдвчир, мана промышленностни кдлмш-
чир, научни делтрлтин болн цецгрлгнни керг
чинрлдэ цуг олн-амтнэ куцадгь болн гол зүркини
хангт авчав. (Алых ташлдан). Партин болн прав-
ительствени даалгьвэр эн болдн трибуни деерас
теднд, гатлгын ик дилвэр бэрэндэ, халуи мен-
дэн илгэдэ, гүн ханлан кургид келхиг зов-
шарт! (Ниргсн, удан алых ташлдан).

Урмуд! СССР-д социалистик тосхлгн — Алдр
Октябрьск революцион эрки дигнэ.

Социалистическ обществ шин, күмн-амтнэ туу-
джд урднэ үзгэдэ уга обществ болджана. Советск
обществ хооридан бшригч классмудар хувагдхш.
Сэ хайлгын ни-негарн, күслн негн болдгарн эн
залгьдгата, эврэнни нуурт йовгч — Коммунисти-
ческ партин эргид бат хамцнэбьу. Марксизмд,
пролетариатин сэ хайлгын дурго болн бшригч хам-
гин омнэс ноолданд мана партэ дсла, батрла,
бамширла. Кемрджан меньшевикүлдэ, эсерүлдэ,
анархистирлэ, троцкистирлэ, барун халх татачир-
ла, буржуазни националистирлэ болн марксизм-
ленинизмни наадк бштирлэ аврлт уга ноолда эс
кесн болхла, социалистическ революцион вождин,
мана орн-нутгт социализмин дилвэртэ тосхлтин
бурдэжэчнин болн омгшгачин чинриг партэ ку-
цадг чадшго баясиг, тер бштирнги идейн болн
политическ күрчндэ чадшго баясиг партин цуг
туудж үздэжэханна.

Октябрьск социалистическ революц дилсн
түрүн бдрмудас авн Коммунистическ партэ, эвр-
энни бурдэжэч болн вождэ алдр Ленин толгь-
ачта, советск олн-амтнэ цуг кучлгынги Октяб-
рин дилвэр харсхур, социалистическ тосхлтин
зура куцахур, Советск государствин кучиг батл-
хур залсн. Владимир Ильич Ленин бнгрснэ
хоби, И. В. Сталин толгьлэс эврэнни Центральн
Комитетин эргид партэ хамцсми. Ленинск зура-
сиг партэ батта кевад ларанды куцадг, мана
орн-нутгиг куцадэс кучлгүр кбтлдж йовсми. Пар-
тин гардврт советск олн-амтн орн-нутгин соци-
алистическ индустриализац, селанэ эдл-ахун
коллективизац куцадэ, социалистическ обществ тосхв,
Торскан харслгана Алдр даянд цуг делкэн туу-
дждгч дилвэр бэр. Эн дилвэрүд мана Торскни
агьу ик күчтэ социалистическ орн-нутгт хуврив,
терүнэ орн-нутгуд хоорндк тоомсриг улм икяр
облаула.

КПСС-н XX-ч хург советск орн-нутгин ком-
мунизмүр йовлгнни бслтг, партин болн советск
олн-амтнэ баялд-диргьлд эрки ик чинртэ дев-
снэгни болсми. XX-ч хургин шидвэрүдиг, хур-
гар батлгдэж авгдсн коммунистическ тосхлтин
зураг цуг мана орн-нутг, цуг советск олн-амтн
саянар таасдэ тосад, тедниг куцахнн тблдэ ик
уулдвртэ бргиджэжэгар кблдэжэханна. Суулин
цагт күч-кблсчирин депутатрин Советмүдин
уулдвр ярснэ, эдл-ахун болн культурн тосхл
гардлгын теднэ нилчнэ болдсн ул меддэжэханна.
Советск профсоюзмуд олн амтсн уулдвртэ шуна-
тиг бсгдэж-бргдэжэханна, производств гардлгын

күч-кблсчириг улм бргэр орцулна. Мана партин
дуудвриг кездэ чиги халунар доньндг ленинск
комсомол ик уулдвртэ кблмш кедж йовна, ком-
мунистическ тосхлтин олн-зүсн халхсарнэ, эвр-
энни седвэрэн болн эклэди үзүлнэ. Хургин
хоби давсн цагин эргид мана орн-нутгин бсд-
бргдэжэжэди шин ик куцадгьгүс темдгдэв.

Давсн хаалгынги шуудж шиндэжлэди, иргин зура
темдгдэжэди, парган XX-ч хург, баяд дуту-дундэ
болн эндэс туст марксизм-ленинск ббдэн авч-
барч, эвдлшго йовлд үзүлв, большевистск шу-
удж-шалгьлгн болн бийэн шуудж-шалгьлгн шин
ббдмд кургдэ бргв, коммунистическ тосхлтин эн
девснэдг баялд-диргьлгэр тавгдсн төрмүдиг
эвнэи оидж, чикэр хагьлгэханна улгүр үзүлв. И. В.
Сталинэ эршиллгэханна залгьу эндүг партин хург
нег-мбсдэж шуудж-шалгьв, тегид эршиллгэчэ
ашмудиг уга кехин тускар куцадг төрмүд темд-
гэв. Партин хург эршиллгынги шуудж-шалгьлгн,
марксизм-ленинизмни гол зааврас иштэжэгар,
И. В. Сталинэ дуту-дундин болн суулин цагт нег
үлү икэдэ, мана олн дундин керг-төрт ик гару
үзүлсн терүнэ му заньгин тускар, В. И. Ленинэ
шалгьдэ келсн зааврас иштэжэгар кесми. Эн шу-
удж-шалгьлгн, эршиллгэханна ашмудиг уга келг-
нэ туст кедж йовх партин ик кблмш, партин
коллективн гардврин болн партиян баяд баяддин
кемдэханна ленинск баяр-авциг тасрхан уга куца-
хнн, революционни закаг чикэр бэрхин, партин
дотр-дундин болн советск демократиг цааранды
делгрүлхнн, идеологическ кблмш ббдлүлхнн,
бргн олн күч-кблсчирин уулдэж седвэриг болн
шунатиг икдүлхнн туст Коммунистическ партин
цуг уулдвриг ясурулхнн донь болв.

Мана партэ эврэнни седвэрэн XX-ч хург деер
Сталинэ эндүг шуудж-шалгьв. Негдхлэ, тер эн-
дүсиг чиклхнн тблдэ, хойрдхлэ, тини эндүс кездэ
чиги хэрү бичэ гартха гилж, гурвдхлэ, марксизм-
ленинизм туст догматическ, начетническ йовлд
гаргулш угегьэр болн научн социализмин мана
алдр теорин туст, эн теориг арнн цевэрэ хаалгь-
хиг чангьгар баярдж, чик уулдвр тетгхнн эркс
шуудж-шалгьлгн кесми.

Марксизм ленинизмд харшлгта, Коммунистиче-
ск партэ, социалистическ обществ тедсд бол-
шго йовлд гилж биди, марксизм, эршиллгынги
шуудж-шалгьлгнэвди. Эврэнни сууран батрахнн
тблдэ, социалистическ тосхл батрахнн тблдэ,
тедү мет йовлд цаарандан кездэ чиги гаргьш
уган тблдэ партэ эн кблмш келэханна. Болв, эр-
шиллгү шуудж-шалгьлгн социалистическ тосхл-
тэ, Коммунистическ партүр даярлг кехин тб-
лдэ олэхар седхэсн улсла збншардж чадшго-
дн. Сталинэ уулдврин хаджгэр халхнн шуудж-
шалгьлгн, Сталинни ховлсн цуг улсла, эршилл-
гынги шуудж-шалгьлгн баялд гаргьлэ, Центральн
Комитетин толгьлэч И. В. Сталин баясн цагт
мана партин цуг тууджлгч цагин уулдвриг хад-
жилгьдэж үзүлгд улсла партэ ноолдэж йовла,
цаарандан чиги ноолдэ. (Удан алых ташлдан).
Иткмдэжтэ марксизм-ленинск болн бат революцио-
нер тблдэди Сталин тууджд зовтэ орман ээлх.
Мана партэ болн советск олн-амтн Сталинни
мартхн уга, збвэрнэ терүг кундлх. (Удан алых
ташлдан).

Зарм, шалгьачир" ююни аргьар болв чиги ма-
на партин ноолдана эн цагиг муурулхар седхэ-
ханна, Советск Союз социализмин тблэ кесн эврэнни
ноолданд гаргсн го хаалгынги муурулхар седхэ-
ханна. Ленинизмд итсн, олн-амтнэ сэ хайлгэхан-
на, социализмин кергин тблдэ чидлэн нол уга
ноолдэж йовсн, ноолда чиги баяд уулдвчирни
сталинистир гилж нерадэжэханна, тигхлэри стали-
нистир гиснд му үндстэ, уха зуулгэханна. Терүгарн тедн
марксизм-ленинизмни кергт пролетарск интерна-
ционализмин баяр-авид иткмдэжтэ коммунистическ
болн кблмшчирин партиясн уулдвчирни дорауц-
лар, му нер бгхэр седхэханна. Тини баялдэ
"шалгьачир" эс-гидж йоста гидг ховчир, эс-гидж
"сталинизм" тускар хайкьлгьлгэри марксизм-
ленинизмни баяр-авиас заагрдэжэди хаалгт кехир
седсн, бмкрси ревизионизмин позицүр шувтраж
йовх улс болджана. "Сталинизм" болн "стали-
нистир" омнэс ноолдгана провокационни дурд-
лгынги империалистическ пропаганда агсгьндан
авсн факт агсдан авгдсн биш болджана.

Марксизм-ленинизмэс цухрхдасн улсла цугта-
лань, терүнэ үндсн-чинриг хаджилгьхэр седсн

улсла цугталаны, социализмин болн коммунизмин
тблэ ноолданд мана дурн-седкниг сулдгьхар сед-
сн, мана хамцлгиг эвдлэди, ни-негиг хамлхар сед-
сн улсла цугталаны партэ ноолдэж йовла, цааран-
ды чиги улм күчтэжэгар ноолдх.

Зуг күчтэ, олн-амтнэ иткдг, олн-амтнэ тасл-
дгшго залгьгата болн терүнэ куца иткмдэжтэ болн
доньндг марксизм-ленинск партэ, эршиллг-
нлэ залгьу дуту-дундиг болн эндүсиг гооднэ болн
илднэ шуудж-шалгьлгн залу-збмг йовлд кедж
чадх баясчм. Капиталистическ орн-нутгудар яма-
ран залгч партэ эдү мет йовлд кедж чадх баяс-
чм? Тини партэс уга! Хэрнэ нам, теди цугтан
эврэнни уулдврт гард му тоотиг болн эндүсиг
олн-амтнэс нуугвалд, тагч баяхэр, капитализмин
эвдгшго гем, шархиг кеерүлдж ясад, классов
тблвчүн баялгэханна" болн баячудин обществд, зуу-
лгьлгн" туск хуурмг теорияри күч-кблсчирни
меклхэр седхэханна.

Облдж йовх революционни класс болгч кблм-
шч классг, шин джиргьл тосхлгынд гарсн дуту-
дундсиг болн эндүсиг хальчлэд, нуугьлэ керг угь.
"Пролетариат, терүнэ революцд тини-тини тоотс
куцадг, тини-тини тоотс куцадгсн уга гилж кел-
хдн аяхш. Ола курга укад йовсн цуг револю-
ционни партэс ик сана зууцхэжэйд, бийсинн чидл
юонд баяхнн үзлэ эс чалагтан, эврэнни сул
хлхнн тускар келхэсн аяцдгд тблдэн укад
йовдг баясми. Биди болхла укад бгшговдан, юн-
гад гилхлэ, эврэнни сул халхнн тускар келхэ-
яхшвди, нам сул халхан уурулгиг дасдэ авч-
вди" — гидж В. И. Ленин лавлдж келдг билэ.
(Удан алых ташлдан).

Мана партэ, партиян баялгэханна ленинск кемдэж
хаджилгьтэ уга кблмшннэянсиг болн эв-аргьниг,
авциг оьндн улм ясурулад йовна, цуг звеносар
деерас авн дора кургл коллективн гардгьгана
болн партин дотр-дундин демократин авч-бйрциг
даньгин куцаднэ.

Ямаран чиги бслт, секлгьэр болн сбрүдиг дил-
лдж даярлгч дамдэж йовдн гилж марксизм
диалектик сургана. Нег-негидн харш классмуд
сбрүд зогсжацхах капиталистическ йовна баялд
эн сбрүдүд хооридан эвдлшго баялдэ, зуг
классов ноолдана йовудт хагьлгдэж чадхми.
Социализм тосхлгана түрүн девснэд, даджрч
классмудин (капиталистирин, помещикүдин, кула-
күдин) уулд баялгэ баяд цагт, орн-нутг дунд теднэ
үмнэ невчк баялгэ баяд, газадн конгресо-
люцион күч-чидлин невчк донь баялгэ баяд цагт,
классов ноолдн улм хурцданд чиги одхми, дакд
сбрүд йовлдмуд хооридан харшлгта чиги болхми.

Алдр седк-ухани болн политическ ни-негар
ганьндсн, даджрч классмуд уга, күч-кблсчир-
ни ныглгч классмуд — кблмшчир болн кресч-
ямуд үлдсн социалистическ обществд баяд сбр-
үд үндсн оьндан болджана. Эн, нурьлэж —
социалистическ экономичнн хурдар бсд-бргдэж-
гьнэ, олн-амтнэ материалын болн культурн эдвр-
ин бслнлэ залгьдгата бслтин сбрүд болн хату-
мбтү болджана, шин хуучн хойрин хоорндк,
нуурт йовх болн хойрдж йовх хойран хоорндк
сбрүд болджана. Эн, — социалистическ обществин
члдин бсдэж йовх эдврин болн тедниг хангь-
хиг тетгх материалын-техникеск кблмш ода чиги
татугнн хоорндк сбрүд болджана. Тини сбрүд
социализмин болн коммунизмин материалын-тех-
никеск кблмшс хурдар, тасрхан уга бсгдэж-брг-
дэжүлгэханна хаалгьар, күч-кблсчирин социалисти-
ческ серлиг ббдлүлгэханна хаалгьар социалисти-
ческ обществ бийнэ куцадгьгүсүстэжэгар уурулдж
йовхиг Советск государствин дбчн джилин дам-
шлт үзүлджэханна.

Советск обществ ниргсн хурдар бсд-бргдэж
йовна. Ослтин темдгтэ нег девснэдн социалисти-
ческ тосхлтин зарм халхнн гардврин янсиг ясу-
рулдж саярүлх керг харгьна. Халжгьр, ардүлдж
йовх хамгла чангьгар ноолдгана, хуучрн янэж
хаяд, уралан түргэр йовхд кергтэ шин янэс гар-
гьдган мана партэ эврэнни цуг уулдвэрн меула.

Партин цуг ил уулдврн мбнчнн амд, кездэ чиги
уралан зүткч, эврэнни хайкьчир революционни
марксизм-ленинизмиг тодркагьгар үзүлгн болджана.
Кергиг тини кевад куцадгьнэ улгүрн партин
XX-ч хургин шидвэрүд, суулин джлмүдт сед-

(Шаарандык 3-ч халх).

Ур Н. С. ХРУЩЕВИН докладин цаарандкнь

нэ өдл-ахуг икэр бодлуулхн тускар, промышленность болн тосхат гаралгыг оньгдаруулхн тускар партин күнцэн кергүд болджана.

Коммунистическ партия политикиг цуг советск олин-амти нег дуугвар доньндцаагнь—КПСС-н XX-ч хургин темдгдсэн хаалгын бмнэс босцхасн, мана партия ленинск ни-негир эвдхэр селсн Маленковин, Кагановичин, Молотовин болн тедлэй нэгдсн Шеняловин антипартийн багин туск КПСС-н ЦК-н июньск Пленумин токтаврин нег дуугвар хаммажтагвар таасцхасна иткмджтагвар үзүлдгдэйн. Эн антипартийн багин хаалгыг деерэсн авч хайчдак, партэ болн олин-амти эврэннь зерглэгэйн улам бдрдхад хамцулд, эврэннь алдр күсдүр— коммунистическ обществэ тосхлгнур ганцхн чик, шинск хаалгвар батта, иткмджтагвар уралан йоваж йовихана. (Удан алых ташлдан).

Ничч болн хэд чолун мет баг партэ угагвар, обществени бслтин зака медлггэр асгдсэн партэ угагвар марксизм-ленинизмин алдр бэрг-авид иткмджта партэ угагвар, көлмшч класс, күч-көдсч крестьянств, цуг мана олин-амти, йосан дээлдж авч, эврэннь бшатириг кууча, социалистическ обществэ тосхадж, коммунизмүр дэсэж орлгыг динтэртэггэр күйдэж чадшо бэйсн. Мана турен партин ленинск ни-негир цаарандн чигн нүднэнь цесгэ мет хадггхмн, терүй олин-амтиэй залггтдаг баталдахмн, марксизм-ленинизмин алдр болн ленинск тугин цаарандн чигн бэдн өргэж йовхмн! (Ниргсн алых ташлдан).

СССР-н цуг олин-амти, эврэннь тахсын нуурт йовгч Коммунистическ партия эргнд бдрдж хамцгын, коммунизмин тэлэ ноодлггын партэ болн олин-амти тасришо ни-нег боллгын— Советск ори-нутгин динлврн темдг. (Удан алых ташлдан).

II.

СССР-д коммунистическ тосхлтин төрмүдин болн цаарандк делгрлтин тускар

Зурмуд! Советск йосна дбчн джитин эргнд күдсн бсдж-бргджлтин ашмуднй диглхлэрин, мана олин амти ирх цаган илтэггэр хэлэдж, коммунистическ тосхлтин цаарандк делгрлтин тодрха сэйвэр үздэйн. Политикид хару хэлэгдо, дангын уралан хаах кергтэ гисн В. И. Ленинэй зааврар коммунистическ партэ гарвар кенэ.

Советск ори-нутг бггэ цагт эврэннь тууджгч бсдж-бргджлтин шин девснэгд бэйнэ. Мнч коммунизм тосхлгнч улм бдм кемжинд орхин тэлэ сэн бэйлд, цуг материалн болн ухаан-седлнн көрнө бурдгдсэн. Эдниг советск олин-амти, уралан улм түргэр йовхн тэлэ, ирх цагт улм ик дилврмүд бэрхнн тэлэ бйэх көрнө гижж, ул гижж хэлэгдэйн. Социализмин дилвр болгын— коммунистическ обществени ах девснэгүр йовггнчн хаалггэ шин ишкд болджана.

Ирх обществни цэйлггхлэрин, делкэн протелариатин күнчк вольжэр болн багшэр Маркс болн Энгельс нигдж келемн:—эн обществэ эврэннь бсдж-бргджлтин хойр девснэгт ботхмн—негдгчнь—социализм, хойр дгчнь, ах девснэгнь—коммунизм. Кемрджэн социализм, обществени негдгч девснэгнь болод, капитализмин бр дундас гарлч, учуучи обществени бэйлгтэ тоолхч зватэ болод, "бий девснэг капитализмин севгтэ" болхла, коммунизм, социализмин динлврн ашд учрсн эврэ улд бсдж-бргджмн.

Күч-көдсн джирггтын тэлэ зулг эв-аргннь болгын уурал, джирггтын түрүн неквэрн бсдж-бргджлтин обществени члэдүд тус-тусдан алы-бэйсри бсдж-бргджлтэ хамдан ашта күчн-чидл бсэд, олна зобрин цуг булгуднь дүүрнэгэр турггхлчэ" зүг тер цагт обществэ коммунизмин ах девснэгүр ордж чалхмн гижж Маркс сурггнч. (К. Маркс, Ф. Энгельс. Избрани произведения. 2-ч том, 15-ч халж).

Ленин марксизмг билгтэ кевэр бргджлдж делгрүлд, социализмин болн коммунизмин туск номиг тодрхагвар цэйлггсн. Ленин мана ори-нутгт коммунистическ тосхлтин зурас диглж кесн. Социалистическ экономикни улинь коммунизмүр йовлгына хаалггэр ори-нутгин бсдж-бргджлтин гол цагын татаснь—күчтэ социалистическ индустрий бурдэлгын болн ори-нутгин электрофицировать келгн, селнэй эл-ахуг кооперировать келгн, шини техник олдэж эдлггнэй болн социалистическ дбрлэй делгрүллгнэй улд олна күч-көдснэ шини тасрхан угагвар бдлүллгн, культури революци келгн болж зватэ гижж тер зурасдан лавлдж Ленин бичсн.

Ори-нутг, эвдрсн бли-түрү үздэсэн бдрмүд, Советмүдин багъ наста Республикнн бээдлгг кесгн бэвр уга гилгд тооджаж, ним билггн күчр бээдл мана партэ, ори-нутг арад джаммудин

ураланд бсдж-бргджлтин тодрха сэн хаалгыг селсн, Арсэж электрофицировать келгнэй збрмг болн агыу ик зура темдгдж тавсн. Коммунизм гисн—Советск йосн деер немэд цуг ори-нутгин электрофицировать келгн болджана гиж тингхд Ленин келемн. Ленинэй эн йилггвэрт, коммунизм тосхлгнч марксистеск авц-бэрчин уныг-угхнй келгдэ цэйлггдсэн, коммунистическ обществени материалн-производствени көрнөгн болн капитализмэс коммунизмүр орлгыг бурдэлдх дуудгдсн государствени йосна политическ янзин туск төрмүд хагыцт угагвар негдүлгдэж хэлэгдсэн.

Коммунизмг марксистеск-ленинскйр медлгн—обществниг революционн кевэр хуарүлгнэй олин-амти үзүлдврэй тасрхан уга залггтдага болдг. Дектрин, догматическ коммунизмин бш, йосга, научн коммунизмин зокалс, хоосн, ке үгмүдэс ончрдж, мел социалистическ производствиг улм сэйвэр бурдэлгнд, көдлмшчирн болн крестьянн күч-көдснэй бээдл, олин-амти бээдл-джирггын бдлүлхд керггтэ эдл-уш гаргггч икдүлхд, көдлмшчн болн йирн бээдлдан амгн хоорндкхлээц ясггын йилггч чигр бгдгэрин онгчт болнч.

Ода Советск Союз эврэннь дбчн джитин бсдж-бргджлтин эргнд олин-амтиэй эдл-ахуг, сурггүлэ-эрд, техник болн гегн-герт бдлүлггнчд тасрха ик дилврмүд күчдэ, социализм тосхсн цагт, коммунизм хотин төр бш, энүэй мандтс кев-кечин баран олин-амти улм тодрхагвар үзгдэй йовна, коммунизмин мандтс кев-кечнь олин-амтиэй, мана ори-нутгин көдлмшчирн, крестьянн, интеллигенцин көдлмшчн бэрсн дилвр болгнч бсэд, урчкэсн улм деер янз зүүггдэ йовхмн гижж гэрлч цуг зөвтэвдн.

Партия XX-ч хургар темдгдсэн экономическ болн культури тосхлтин зура, олин-амтиэй эдл-ахун цуг халхэ бдлүлггнч ик гижж уралан ишкднч болджана. Эн зура дилвртэггэр күчдэгдэйн. Коммунистическ партия Центральн Комитет болн Советск правительствэ, 1953-1955 джилмүдт СССР-н олин-амтиэй эдл-ахун бсдж-бргджлтин цаарандк йовудин зура диглж келггчтүск шиндэр одахн гаргсн болдг. Эн зура күчдэгн, ик гилдэр бсдж-бргджн капиталистическ ори-нутгудин амн болгнч тоод прдукц гаргггчир тууджгч ахр бэлэгт күчдэ, лавлж гарч—экономическ гол төр хагытлгнчд маниг бдрлүлхн лавта.

Ори-нутгнч олин-амтиэй эдл-ахуг цааранднч күчтэ кевэр бдлүлггнч зур дилвртэггэр күчдэ советск улсин гүн ичтнч ют деер сүүрлгдэжхм?

Эн ичдин улнь, негдгэр, Советск ори-нутг олин-амтиэй эдл-ахун хамгн олин-амтиэй социалистическ индустрига, темгтэ кевэр бдлүлггнч кемжинд бйэх машнэгэр асгдсэн агыу ик селнэй эдл-ахуга бэйлгн болджана.

Хойр дгчн, техникеск бслтин олна күч-көдсн аш тасрхан угагвар бслггч улд, промышленность, тосхлгд, көдгн-күчн халхд болн селнэй эдл-ахугд экономическ үзмжэсн ясж-сэйрүлггч улд олин-амтиэй эдл-ахун бсдж-бргджлтин хамгн нэрн төрмүд дилвртэггэр хагыцт чадх артыга, чадмг-чидмг бдм медртэй кадрумдагчн.

Гуртвар, советск наук болн техник бсдж-бргджуллгнчд күчдсн тасрха сэн күчтмүд, эдниг производствд! орнйр олдэж эдлггч—күчн-чидл болн гару хамгч бгыр гаргвд, производствени күчн-чидл бсдж-бргджуллгнчд темдгтэ ашмүд күчт эв-аргь бгчнэй.

Дбрлвэр, мана ори-нутг, экономикиг кир-кемдэн угагвар бсдж-бргджлтин тбтэй эв-аргь бгх орчлнгнч чилч уга зббртэ. Мнчд, олин-амтиэй эдл-ахун хамгн олин-амтиэй халхсннь түргэр бсгхнн тэлэ, обществени бсэг йовлж некаринь бүкднч тетгхнн тбтэй эркн кергтэ тоотнч цугган бэйнэ.

Тавдвар, социализмин нарт делкэн систем бэйлгнч, хамчнэггэр үзүлдж координан дбнч-тусан күрлггнч, социалистическ ори-нутгудин экономическ бсдж-бргджлтин зурасиг ирцүлгд үзүлдгн—социалистическ лагерн цуг ори-нутгуд уралан түргэр йовхнч тусан күржгэйн.

Коммунизм тосхлгнч агыу ик зура, Коммунистическ партия диглж келдсн цуг зурас ода күрлггчд күчдгдэжсэн метэр, дилвртэггэр күчдгдх магыд угагвар иткүлдэж, эврэннь социалистическ Төрскндн дурлггнч селкэр дүүрнч советск улсин урмдиг омшаджх гол темдгүд тинч бэлдг. (Алых ташлдан.)

Олин-амтиэй эдл-ахун бсдж-бргджлтин цаарандк йовудин зурас күчдэгнч эркн аныгнч—манд бйэх орчлнгнч зббр сэн олзтэ-орштаггэр олзлггнч болджана.

Революцион бмк Арсэл газрин бр сэйвэр шиндгдэжэсэн уга билэ, шиндлэж олдж авгдсэн төмрин рудан болн нүүрснй көрнөгн, делкн бэр-

нгийн зүг гурвн процентэс арвдж уга үлүхч билэ. Капиталистир болн помещикүд орчлнгнч дала зббртэ бйггтэ бйэдж, талдан ори-нутгудас нүүрс, фосфорн улобрен болн калийн давс зббч бйггч, нам тосхлтин чолу, уульднч делжж тавхнн тбтэй мод збблж эдлэд, ори-нутгнч эдл-ахуг эзыггдж гарддг билэ.

Советск цагт олин-амтиэй зббртэ газрин бр шиндлгдэд секгдв, урлнь медлгдэсэн газрмүдур шиндлгдэд олдж авгдсэн газрин орин көрнө збвэр иквэ. Шиндлгдэд олдж авгдсэн эркн чинртэ минеральн сырьен көрнөгэр, тер тоод төмр болн марганцевый рудар, нүүрсэр, улан мбнэгэр, бокситэр, никелэр, вольфрамар, хар хоргггчлар, мбнэгн усар, слюдар, цинкэр, калийн давсар Советск Союз делкэд түрүн орм эзджэнэ. Шиндлгд олдж авсн нефтин көрнөгэр болхла—делкэд түрүн ормсин негнч эзджэнэ. (Алых ташлдан).

Мнчд, усна күчн-чидлин ик гижж электростанс олин-амтиэй райодар тосггч эв-аргь бгчх дала йл усна көрнөг бэйнэ, мана молна зббр бас элвг. Мана Төрскнй газрин зббрин тускар келхлэр, газрин орин эн зббрс Советск Союзин хамгн олин-амтиэй райодар секгдэд, шиндлгдэд болн шиндлгдэд бйэх онычнч темдгч кергтэ. Кемрджэн цуг эн хамгч мана ори-нутгнч ирчч цагас хэлэхчлэ производствени күчн-чидл дигтэггэр диглгдэж бурдгдэд, цуг райодин экономикес күчтэггэр бсэд, ори-нутгнч дигтэ сэйхн оныгнч мандаж дунггэйн. Элын советск обществэ коммунизмин хаалгвар ирднчгүв дигтэггэр бсдж-бргджлтин эркн эв-аргь болж гархмн.

Советск Союзин картиг дотран санад хардж хэлэй!

Улгүрлхд, Российск Федерациг авад хэлэй. Дальн Востокин, Сибири болн Дорд-Ар үзгин райод хэлэгдэлч. Хаана Арсэд эн райод харнэггү, бэйрштж элдгдэ уга, экономическ болн культури халхари ходрн райод бэйсн. Эдниг аю-аныгнч шуггү" гижж кесг саамдн нердгд билэ. Ода эн райодар үзүлдвртэ ик гижж көдлмшч келдгэйн, промыселн болн культури икцентрмүд тосхгдэ. Энднч—СССР-н наукин Академин Сибири отделеень научн шин центр бурдгдэжэйн. Сул цагин эргнд энгнд газрин орин кергтэ кесг зббр, тер тоод цагын хорггчлж, молибден, төмр руда, нүүрсн, магнетит элвгэр гард газр олдж авгдэж, секгдв. Якутск автономн республикд коксулч нүүрснй кесг миллиард тоота көрнөгн газр олдж секгдэ, алмазин ик көрнөггтэ, төмр рудан элвг көрнөггтэ, алта гард цагын хорггчлжн болн талдан чигн кергтэ, газрас гард зббртэ ормс шиндлгдэж олдж.

Ори-нутгнч экономикеск ик райод дунд Урал чинртэ орм эзджэнэ. Күнд промышленностин йилггч кесг халхснч цаарандн чигн бсдж-бргджлтин тбтэй кергтэ тоотнч цугтан Урал бэйнэ. Илж болн Урал хоорндк ик газрин агуд элвг нефтин көрнө шиндлгдэж секгдэд, бргнэр олзлгдэжана. Башкирск болн Татарск автономн республикес сул цагин эргнд нефть гаргггнч збвэр икдүлх. Ода эн республикес болгнч тус-тусан, цуг хаана Арсэга гарггжэсэн нефтэс хойр холванас үлүггэр нефть гарггнч. Илжт гол деер усна күчн-чидлин йвртэ ик электростанс тосхлгнч—олин-амтиэй эдл-ахуг цааранднч бсдж-бргджлтин тбтэй күчтэ энергетическ көрнө учраджана.

Кесг халх промышленностыга ори-нутгнч дундк райодар Курск сорнд болдин ик гижж көрнө эдлггнч залггдэж цаарандн бсдж-бргджлтин ори хаалгыг секгдгэйн. Күчтэ металлургическ промышленностиг кесг зун джилд сэн чинртэ төмр рудггар тетгч арггтэ. Советск Союзд хамгн ик гисн төмр рудан эн бассейн, СССР-н индустриальн күчн-чидлин цааранднч батлхд эркн ичлчн үзүлхнч лавта.

Ори-нутгнч экономикеск бсдж-бргджлтин ик ичлчн үзүлдж Украинск республик нүүрснй, металлургическ, химическ, машин тосхлгнч күчтэ промышленностыга, бсэд-бргдлж йовлж электрическ күчн-чидлин көрнөгтэ. Эн республик, экономикеск цааранднч бсдж-бргджлтин тбтэй орчлнгнч дала йл көрнөгтэ.

Шиндлэж олдж авгдсэн төмр болн марганцев рудан көрнөгнч тоогвар болн теднч гаргггчлар түрүн ормсин негнч эздлэж Украинэй бмн-үзгин райодар эн рузас гарггч авлгнч агунэ збвэр бргдэ, газрин орин зббртэ шин ормс бас олдж авгдэ. Донбасста хамдан джил ирвэс нүүрс гарггч икдүлх—Днепровск болн Львовск-Волынск нүүрснй шин бассейнч шиндлгдэж хэлэгдэд, секгдэ. Обрнч джаммудин эргнд элвг газта газр олзлж эдлггч улд газовый промышленность бргнэр бсдж делгрхнч.

(Цаарандкнч 4-ч халх).

